

NORGES HØYESTERETT

K J E N N E L S E

avsagt 14. oktober 2020 av Høyesterett i avdeling med

justitiarius Toril Marie Øie
dommer Hilde Indreberg
dommer Wilhelm Matheson
dommer Arne Ringnes
dommer Kine Steinsvik

HR-2020-1956-A, (sak nr. 19-183958SIV-HRET) og (sak nr. 19-183965SIV-HRET)
Anke over Hålogaland lagmannsretts kjennelse 20. august 2019

Sámediggi/Sametinget

(advokat Joakim Bakke-Nielsen – til prøve)
(Rettslig medhjelper:
advokat John Gjermund Flatabø)

A
B

(advokat Sicilie Kristin Kanebog – til prøve)

mot

X kommune

(advokat Roald Angell)

S T E M M E G I V N I N G

(1) Dommer **Steinsvik:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

- (2) Saken gjelder spørsmålet om Sametinget har adgang til å opptre som partshjelper i en erstatningssak for lagmannsretten anlagt av to samiske kvinner mot kommunen de vokste opp i. Erstatningskravene er begrunnet i at kommunens barnevernstjeneste ikke grep inn og overtok omsorgen for dem da de var barn, til tross for at forholdene de levde under i hjemmet, var kjent.
- (3) Saken har tilknytning til den såkalte Y-saken.
- (4) I juni 2016 sto elleve personer fra Y kommune frem i VG og fortalte at de gjennom år hadde vært utsatt for grove seksuelle overgrep. Nordland politidistrikt igangsatte en omfattende etterforskning og avga i november 2017 en rapport om erfaringer og funn. I rapporten fremkommer det at politiet hadde opprettet til sammen 161 straffesaker, hvorav 151 saker om seksuelle overgrep med tilknytning til kommunen. Sakene omhandlet til sammen 82 fornærmede og 92 mistenkte personer. Enkelte av de mistenkte var også registrert som fornærmede i andre saker. Kommunen hadde i 2017 om lag 1 950 innbyggere.
- (5) Sakene omfattet 43 voldtekter, herunder 3 voldtekter begått mot barn. Det var registrert 40 saker om seksuell omgang med barn under 14 år – også disse gjaldt grove seksuelle overgrep definert som voldtekt etter dagens lovgivning. Videre gjaldt 16 saker seksuell omgang eller seksuell handling med barn mellom 14 og 16 år, 19 saker omhandlet seksuell handling med personer over 16 år, 15 saker omhandlet seksuelt krenkende adferd, 5 saker gjaldt incest, og 13 saker gjaldt ulike andre seksuallovbrudd. Som ledd i etterforskningen mottok politiet også omfattende dokumentasjon på at barn i kommunen hadde vært utsatt for alvorlig omsorgssvikt.
- (6) Nærmere 70 prosent av de fornærmede og mistenkte tilhører det lulesamiske miljøet i Y kommune.
- (7) Søstrene B og A, som begge er lulesamer, reiste i desember 2017 søksmål mot Y kommune med krav om erstatning etter skadeserstatningsloven § 2-1. Kjernen i påstandsgrunnlaget er at de begge anfører å ha vært utsatt for omfattende omsorgssvikt gjennom store deler av barndommen. B har også anført at hun ble utsatt for grove seksuelle overgrep fra flere mannlige familiemedlemmer. Kvinnene er i dag arbeidsuføre og er diagnostisert med ulike psykiske og somatiske lidelser, som de anfører står i årsakssammenheng med kommunens unnlatte inngripen under oppveksten. Sakene er forent til felles behandling.
- (8) Som ledd i kommunereformen er Y kommune med virkning fra 1. januar 2020 delt mellom X og Z kommuner. De to kommunene er enige om at X kommune skal opptre som part i denne saken.

- (9) Ofoten tingrett avsa dom 18. januar 2019 der Y kommune ble frifunnet. Tingretten kom til at det ikke forelå ansvarsgrunnlag.
- (10) B og A anket dommen til Hålogaland lagmannsrett. Anken var begrunnet i tingrettens konkrete vurdering av om kommunen hadde opptrådt uaktsomt. Verken under tingrettens behandling av saken eller i anken var det gjort gjeldende at kommunens unnlatelser av å gripe inn hadde sammenheng med søstrenes lulesamiske bakgrunn, eller at deres samiske tilhørighet var av rettslig betydning for ansvarsspørsmålet.
- (11) I prosesskriv 22. mai 2019 utvidet imidlertid B og A påstandsgrunnlaget. Som grunnlag for erstatningsansvar er det nå gjort gjeldende at kommunen er ansvarlig for sviktende rutiner for oppfølging av barn i kommunen. Det er anført at kommunens barnehage, skole og helsevesen hadde mangelfulle rutiner for varsling av barnevernstjenesten, og at terskelen for varsling var vesentlig for høy. Oppfølgingen fra barnevernstjenesten var også for dårlig, anføres det, grunnet begrenset kapasitet, ressurser, kompetanse og opplæring.
- (12) Videre er det gjort gjeldende at terskelen for å iverksette undersøkelser og tiltak ved bekymringer knyttet til barn i lulesamiske familier var enda høyere enn for andre barn, og at dette blant annet var et utslag av «strukturell rasisme» fra det kommunale systemet. Det er anført at kommunen hadde ansvar for å sørge for likeverdige helse- og sosialtilbud for de samiske og de ikke-samiske innbyggerne i kommunen, og at dette innebar en plikt til å tilrettelegge det kommunale tjenestetilbudet for å kompensere for kulturelle og sosiale forskjeller.
- (13) B og A begjærte også i forkant av prosesskrivet 22. mai 2019 oppnevnt nye sakkyndige for lagmannsretten med særlig kompetanse i samisk kultur- og kommunikasjonsforståelse. Kommunen var enig i behovet for slik sakkyndighet, men mente at de sakkyndige for tingretten hadde denne kompetansen. Ved lagmannsrettens kjennelse 18. juni 2019 ble det oppnevnt to nye sakkyndige, som ble gitt samme mandat som de sakkyndige for tingretten med følgende tillegg:
- «De sakkyndige bes også om å redegjøre for om og eventuelt hvilken betydning partenes samiske bakgrunn og deres oppvekst i et lulesamisk og læstadiansk samfunn og miljø kan ha i saken.»
- (14) Ved prosesskriv 5. juli 2019 erklærte Sametinget partshjelp til støtte for de ankende parter etter tvisteloven § 15-7 første ledd bokstav b. I erklæringen ble det gjort gjeldende at kommunens unnlatelser overfor barna vanskelig kunne forklares ut fra annet enn etnisk forskjellsbehandling, og at det forelå systematisk svikt overfor lulesamiske barn i kommunen, i strid med samenes grunnleggende rettigheter etter Grunnloven § 108 og folkeretten. Det ble videre fremholdt at en dom fra lagmannsretten som fastslår at en krenkelse av disse rettighetene ikke bare er rettsstridig, men også erstatningsbetingende, vil styrke samenes rettigheter i betydelig grad og få betydning for svært mange.
- (15) Y kommune bestred partshjelpen.
- (16) Hålogaland lagmannsrett avsa 20. august 2019 kjennelse der partshjelp ikke ble tillatt.
- (17) Sametinget har anket kjennelsen til Høyesterett. Anken gjelder lagmannsrettens rettsanvendelse og bevisvurdering.

- (18) Høyesteretts ankeutvalg besluttet 7. februar 2020 at ankesakene i sin helhet skal avgjøres av Høyesterett i avdeling med fem dommere, jf. domstoloven § 5 første ledd andre punktum. Det ble samtidig besluttet at behandlingen skal følge reglene som gjelder for anke over dom, jf. tvisteloven § 30-9 fjerde ledd.
- (19) De private partene har tiltrådt saken for Høyesterett. De underliggende sakene for lagmannsretten er avtalt stanset.

Partenes syn på saken

- (20) Den ankende part – *Sametinget* – har i hovedtrekk anført:
- (21) Sametinget oppfylder vilkårene for å kunne erklære representativ partshjelp til støtte for de private partene i sakene for lagmannsretten.
- (22) Sametinget er et eget rettssubjekt og har partsevne etter tvisteloven § 2-1 første ledd bokstav b, alternativt etter bokstav f. Subsidiært har Sametinget partsevne etter § 2-1 andre ledd. Bestemmelsene må tolkes i lys av Grunnloven og folkerettslige forpliktelser.
- (23) Under enhver omstendighet gjelder det ikke et krav om partsevne for partshjelp etter tvisteloven § 15-7 første ledd bokstav b.
- (24) Sametinget oppfylder vilkårene for å opptre som partshjelper. Sametinget er et organ som skal følge opp samenes rettigheter som urfolk i Norge, og faller inn under kretsen av offentlige organer som kan erklære partshjelp for å «fremme særskilte interesser», jf. § 15-7 første ledd bokstav b.
- (25) Sametinget har også tilstrekkelig tilknytning til sakene ved at spørsmålene sakene reiser, ligger innenfor Sametingets formål og naturlige virkeområde etter tvisteloven § 1-4.
- (26) Erklæringen om partshjelp er ikke fremsatt for sent.
- (27) Sametinget har nedlagt slik påstand:
- «1. Sametinget anerkjennes som partshjelper i sak nr. 19-040816ASD-HALO og 19-040823ASD-HALO for Hålogaland lagmannsrett.
 2. Sametinget tilkjennes sakskostnader for Høyesterett.»
- (28) De private partene – *B og A* – har i hovedtrekk anført:
- (29) *B og A* tiltrer Sametingets anførsler.
- (30) Ankesaken reiser prinsipielle rettsspørsmål om kommunens erstatningsansvar for systemsvikt, og om beskyttelse og ivaretagelse av rettighetene til samiske barn. Dette er spørsmål som gjør at det er behov for bistand fra Sametinget, som også oppfylder vilkårene for å erklære partshjelp.

- (31) De private partene har nedlagt slik påstand:
- «1. Sametinget anerkjennes som partshjelper i sak nr. 19-040816ASD-HALO og 19-040823ASD-HALO for Hålogaland lagmannsrett.
 2. B og A / det offentlige tilkjennes sakskostnader for Høyesterett.»
- (32) Ankemotparten – *X kommune* – har i hovedtrekk anført:
- (33) Sametinget oppfyller ikke vilkårene for å erklære representativ partshjelp i dette tilfellet.
- (34) Sametinget har ikke alminnelig partsevne etter tvisteloven § 2-1, verken etter første eller andre ledd. Dette er et grunnvilkår for å kunne opptre som partshjelper. Det er en lovgiveroppgave å vurdere om Sametinget skal gis alminnelig partsevne og søksmålskompetanse.
- (35) Sametinget oppfyller heller ikke vilkårene i tvisteloven § 15-7 første ledd bokstav b. Sametinget skal ivareta samiske interesser generelt og er således ikke et offentlig organ som skal ivareta «særskilte interesser» i bestemmelsens forstand. Sametinget har heller ikke som organ tilstrekkelig tilknytning til hovedsakene, som er alminnelige erstatningssaker der de konkrete forholdene vil være avgjørende.
- (36) Under enhver omstendighet er erklæringen om partshjelp fremsatt for sent.
- (37) X kommune har nedlagt slik påstand:
- «1. Anken forkastes.
 2. Sametinget dømmes til å betale sakskostnader for Høyesterett.»

Mitt syn på saken

Innledning

- (38) Spørsmålet i saken for Høyesterett er om Sametinget skal tillates å opptre som partshjelper til fordel for B og A i erstatningssakene de har anlagt mot oppvekstkommunen. Partshjelpen er erklært etter tvisteloven § 15-7 første ledd bokstav b om såkalt *representativ partshjelp*, og det første spørsmålet er derfor om Sametinget oppfyller vilkårene i denne bestemmelsen. X kommune har videre gjort gjeldende at Sametinget må ha *partsevne* for å kunne opptre som partshjelper, jf. tvisteloven § 2-1. Dette reiser sakens andre hovedspørsmål.
- (39) Jeg ser først på om vilkårene i § 15-7 er oppfylt og deretter på om Sametinget – som offentlig organ – må ha partsevne for å kunne erklære representativ partshjelp.
- (40) Lagmannsrettens kjennelse er truffet i første instans, og Høyesterett har full kompetanse.

Oppfyller Sametinget vilkårene i tvisteloven § 15-7 første ledd bokstav b om representativ partshjelp?

Rettslige utgangspunkter

- (41) Tvisteloven § 15-7 første ledd bokstav b regulerer adgangen til representativ partshjelp. Bestemmelsen lyder slik:

«Partshjelp skal tillates for

...

b) foreninger og stiftelser, samt offentlige organer med oppgave å fremme særskilte interesser, i sak som ligger innenfor deres formål og naturlige virkeområde etter § 1-4.»

- (42) Ordlyden avgrensner for det første *kretsen av subjekter* som kan gis tillatelse til å opptre. For offentlige organer er vilkåret at organet har som oppgave å fremme særskilte interesser. Videre oppstiller bestemmelsen et *tilknytningskrav* ved at saken må ligge innenfor organets formål og naturlige virkeområde etter § 1-4. Tvisteloven § 1-4, som det vises til, gir foreninger, stiftelser og offentlige organer med oppgave å fremme særskilte interesser adgang til å anlegge representative søksmål om «forhold som det ligger innenfor organisasjonens formål og naturlige virkeområde å ivareta».
- (43) Gjennom reglene om representativ partshjelp er interesseorganisasjoner og enkelte offentlige organer gitt anledning til å fremme de interessene de skal ivareta i saker som står for domstolene. Slik partshjelp vil kunne bidra til å styrke rettens avgjørelsesgrunnlag, særlig i saker som reiser prinsipielle rettsspørsmål.

Er Sametinget et offentlig organ «med oppgave å fremme særskilte interesser»?

- (44) Jeg tar først stilling til om Sametinget er et organ med oppgave å fremme «særskilte interesser» og dermed faller innenfor kretsen av offentlige organer som kan tillates å opptre som partshjelper etter § 15-7 første ledd bokstav b.
- (45) Reglene i tvisteloven om representativ partshjelp kodifiserer rettspraksis etter den tidligere tvistemålsloven om organisasjoners adgang til å erklære hjelpeintervensjon, jf. HR-2020-46-U avsnitt 4. Ved vedtakelsen av tvisteloven vurderte Tvistemålsutvalget om det burde åpnes for en generell adgang til partshjelp for rettssubjekter med interesse i rettsspørsmål som behandles i saken, men utvalget kom til at dette «trolig vil føre for langt», jf. NOU 2001: 32 B side 822. Om kretsen av offentlige organer utvalget mente burde omfattes, heter det her:

«Det vil føre for langt å la et offentlig organ opptre som partshjelper ut fra prejudikatsinteressen i alle saker som har tilknytning til saksområder som vedkommende organ forvalter. Utvalget har begrenset denne adgangen til organer 'med oppgave å fremme særskilte interesser'. Med dette har utvalget hatt for øye organer som Forbrukerrådet, organer for likestilling mv. – altså organer med oppgave å påse at visse særlige interesser ivaretas og ikke urimelig blir skadelidende eller settes til side ved kollisjon med andre interesser. Utvalget innser at avgrensningen nok i

enkelte tilfeller kan bli vanskelig, men det understrekes altså at det er en relativt snever avgrensning det tas sikte på. Utvalget finner ikke at det bør åpnes for en mer alminnelig eller vid adgang for det offentlige til å opptre i saker mellom private rettssubjekter med det formål å ivareta offentlige interesser.»

- (46) I Ot.prp. nr. 51 (2004–2005) på side 243 sluttet departementet seg til utvalgets avgrensning.
- (47) Forarbeidene klargjør altså at det bare er visse offentlige organer som kan erklære representativ partshjelp. Ved at retten er forbeholdt offentlige organer med oppgave å fremme særskilte interesser, vil organer som ivaretar offentlige eller allmenne interesser mer generelt, falle utenfor. Et eksempel er avgjørelsen i Rt-2012-603, der Elverum kommune ikke ble tillatt å opptre som partshjelper for husdyrholdere i sak mot staten om erstatning for rovviltskade. Under henvisning til forarbeidene viste Høyesteretts ankeutvalg til at bestemmelsen tar sikte på «en relativt snever avgrensning», og at en kommune ikke omfattes «av den kategorien offentlige organer bestemmelsen først og fremst tar sikte på». De organene som er nevnt i Tvistemålsutvalgets utredning – Forbrukerrådet og organer for likestilling – er offentlige organer som ivaretar særinteresser, også gjennom interessepolitisk arbeid.
- (48) Jeg legger ut fra dette til grunn at bestemmelsen tar sikte på en relativt snever avgrensning av hvilke offentlige organer som anses å fremme særskilte interesser. Avgrensningen må ses i sammenheng med tvisteloven § 15-8 første ledd bokstav b, som fastsetter at offentlige organer kan gi skriftlige innlegg til å belyse allmenne interesser som en sak reiser innenfor deres ansvarsområde.
- (49) Ved den konkrete vurderingen av om Sametinget faller inn under kretsen som kan erklære partshjelp, er det naturlig å ta utgangspunkt i reglene i sameloven. Samelovens formål er «å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppe i Norge kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv», jf. § 1-1.
- (50) Etter sameloven § 2-1 er Sametingets arbeidsområde «alle saker som etter tingets oppfatning særlig berører den samiske folkegruppe». Det er Sametinget selv som avgjør om en sak særlig berører samiske interesser. Dette kan være tilfellet selv om også andre grupper i samfunnet samtidig er berørt, men saker som ikke berører samene i større grad enn andre grupper i landet, vil det være mindre naturlig å behandle i Sametinget, jf. Ot.prp. nr. 33 (1986–1987) side 117. Departementet understreker dessuten i proposisjonen på side 67 at det «i beskrivelsen av organets arbeidsområde ikke skal kunne tolkes inn noen begrensning i organets adgang til å behandle saker som det selv mener er av særlig betydning for samene».
- (51) Sametinget er i dag både et selvstendig folkevalgt organ for det samiske folket i Norge og et offentlig organ som driver forvaltningsvirksomhet med grunnlag i lov, jf. St.meld. nr. 28 (2007–2008) side 83 følgende. Som folkevalgt organ er Sametingets oppgave blant annet å arbeide for anerkjennelse av samenes grunnleggende rettigheter. Sametinget skal fremme samenes interesser i Norge og bidra til en likeverdig og rettferdig behandling av det samiske folket. Selv om Sametinget har et vidtgående arbeidsfelt, er oppgaven gjennomgående likevel å fremme urfolksinteressene i saker som etter Sametingets oppfatning særlig berører samene. Så lenge Sametinget på denne måten ivaretar spesifikke interesser, kan det ikke være avgjørende at interessene har et bredt nedslagsfelt og gjør seg gjeldende på mange samfunnsområder. Dette stiller seg i

prinsippet ikke annerledes enn for likestillingsorganene, som er særskilt trukket frem i lovforarbeidene.

- (52) Etter mitt syn vil det også være godt i samsvar med tvistelovens formål å anerkjenne Sametinget som et organ med adgang til å erklære representativ partshjelp, der de øvrige vilkårene for dette er oppfylt. Kunnskap om samiske forhold i saker for domstolene som berører samiske rettigheter og interesser, vil kunne styrke rettens avgjørelsesgrunnlag og dermed også ivareta tvistelovens formål om å legge til rette for en forsvarlig og tillitskapende behandling av rettstvister, jf. § 1-1 første ledd.
- (53) Jeg konkluderer på denne bakgrunn med at Sametinget må anses som et offentlig organ med oppgave å fremme særskilte interesser og derfor faller innenfor kretsen av organer som kan erklære representativ partshjelp.

Har Sametinget tilstrekkelig tilknytning til erstatningssakene?

- (54) Jeg går så over til spørsmålet om det ligger innenfor Sametingets formål og naturlige virkeområde å opptre som partshjelper i de aktuelle erstatningssakene – tilknytningskravet i tvisteloven § 15-7 første ledd bokstav b.
- (55) Det følger av forarbeidene at representativ partshjelp normalt vil være begrunnet i interessen organet har i sakens rettsspørsmål. I Ot.prp. nr. 51 (2004–2005) side 420 er det uttalt at partshjelpen normalt vil være begrunnet i «de rettslige spørsmål saken reiser – prejudikatsinteressen – uten hensyn til domsutfallet, men det kan også tenkes at saksutfallet kan berøre organisasjonens formål eller de særskilte interesser som det offentlige organet ivaretar, på en slik måte at det gir grunnlag for å opptre som partshjelper». Sentralt i begge tilfellene er nærheten mellom de interessene organet skal ivareta, og de spørsmål eller interesser saken berører.
- (56) Dersom saken først og fremst reiser bevismessige spørsmål eller løsningen beror på konkret rettsanvendelse, vil saken sjelden ha prejudikatsinteresse, og vilkårene for partshjelp vil da normalt ikke være oppfylt. Et eksempel på dette er Høyesteretts ankeutvalgs kjennelse HR-2014-2249-A, der partshjelp fra Norsk Stålforbund – et felles organ for stålbransjen – ikke ble tillatt fordi løsningen av saken berodde «på bevisbedømmelse og tolkning av det konkrete kontraktsforholdet i saken», og ikke reiste «prinsipielle spørsmål». Ankeutvalget uttalte at en «avgjørelse fra Høyesterett vil dermed ha meget begrenset prejudikatsinteresse».
- (57) Tilknytningskravet i § 15-7 første ledd bokstav b har klare likhetstrekk med tilknytningskravet som gjelder for saksanlegg. Bestemmelsen viser også direkte til § 1-4, som angir tilknytningskravet ved anlegg av representative søksmål. Selv om de to bestemmelsene er formulert tilnærmet likt, er det lagt til grunn i praksis at vurderingen ikke nødvendigvis er den samme. Forskjellene mellom det å anlegge søksmål og å erklære partshjelp tilsier «at det etter omstendighetene kan være grunn til å undergi § 15-7 første ledd bokstav b en noe mindre streng fortolkning enn § 1-4», jf. Rt-2012-1218 avsnitt 34.
- (58) Den nærmere vurderingen av om organet har tilstrekkelig tilknytning til saken – enten gjennom prejudikatsinteresse eller gjennom at domsresultatet i tilstrekkelig grad berører de særskilte interessene organet skal ivareta – må til sist bero på en skjønsmessig vurdering.

I Skoghøy, Tvisteløsning, 3. utgave 2017, side 506 er tilknytningskravet for representativ partshjelp oppsummert slik:

«Avgjørende for adgangen til å erklære representativ partshjelp må være om utfallet av saken eller de rettslige spørsmål saken reiser, har så stor betydning for de interesser foreningen eller organisasjonen skal fremme, at det er rimelig og naturlig at den kan opptre som partshjelper.»

- (59) Jeg slutter meg til denne oppsummeringen.
- (60) Med dette som bakgrunn går jeg over til den konkrete vurderingen og starter med å se nærmere på hvilke rettslige spørsmål som er reist i erstatningssakene B og A har anlagt. Det følger av tvisteloven § 15-7 tredje ledd at partshjelperen trer inn i saken slik den står når partshjelp erklæres. Tilknytningsvurderingen må derfor skje med utgangspunkt i erstatningssakene slik de nå står for lagmannsretten.
- (61) Som jeg tidligere har redegjort for, er kjernen i påstandsgrunnlaget fra B og A at barnevernstjenesten skulle ha overtatt omsorgen for dem da de var barn. Det er anført at situasjonen i hjemmet, med omsorgssvikt og seksuelle overgrep, har medført at de begge er påført lidelser som har gjort at de i dag er arbeidsuføre og har lidt økonomiske tap.
- (62) Omsorgssvikt og seksuelle overgrep mot barn er et generelt samfunnsproblem og kan skje overfor alle barn, uavhengig av etnisk eller kulturell tilhørighet. Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter (NIM) har imidlertid i en temarapport fra 2018, «Vold og overgrep i samiske samfunn», pekt på at samiske personer synes å være mer utsatt for vold og overgrep enn andre, samtidig som hjelpeapparat og politi mangler kompetanse innen samisk språk og kultur, noe som vanskeliggjør arbeidet med å beskytte personer i samiske miljøer. Rapporten bygger på flere kilder som etter NIMs syn underbygger dette.
- (63) I rapporten redegjør NIM nærmere for sitt syn på myndighetenes menneskerettslige forpliktelser til å forebygge, avverge og etterforske vold og overgrep der den voldsutsatte er samisk, med utgangspunkt i Grunnloven § 108 og FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP) artikkel 27. Også myndighetenes positive forpliktelser – i en samisk kontekst – etter Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artiklene 2, 3 og 8 og FNs barnekonvensjon er omtalt. NIM konkluderer i rapporten med at vold og overgrep der den voldsutsatte er samisk, «er et samfunnsproblem og en alvorlig menneskerettsutfordring i Norge».
- (64) Erstatningskravene fra B og A er gjort gjeldende med grunnlag i skadeserstatningsloven § 2-1. Ved fastleggelsen av ansvarsnormen følger det av ordlyden i denne bestemmelsen at det skal tas hensyn til «om de krav skadelidte med rimelighet kan stille til virksomheten eller tjenesten, er tilsidesatt». B og A har gjennom de seneste prosesskrivene til lagmannsretten blant annet anført at brudd på særskilte samiske rettigheter har betydning for terskelen for kommunens erstatningsansvar. De faktiske sidene ved dette har også nå blitt en del av de nye sakkyndiges mandat.
- (65) Om Grunnloven § 108, SP artikkel 27 eller andre menneskerettslige forpliktelser i en samisk kontekst har betydning ved fastleggelsen av aktsomhetsnormen i skadeserstatningsloven § 2-1, reiser et prinsipielt rettslig spørsmål. Og påstandsgrunnlaget fra B og A, slik saken nå står, gjør at spørsmålet er reist i saken.

- (66) Slik jeg ser det, har Sametinget en klar prejudikatsinteresse i dette spørsmålet. At saken også reiser bevismessige spørsmål, endrer ikke det. Det er heller ikke tvil om at det er tilstrekkelig nær sammenheng mellom det prinsipielle rettsspørsmålet og de særskilte interessene som Sametinget har til oppgave å ivareta, og som jeg allerede har redegjort for. Sametingets funksjon som et representativt organ for ivaretakelsen av samiske rettigheter og interesser gjør det rimelig og naturlig at Sametinget tillates å opptre som partshjelper.
- (67) Jeg konkluderer på denne bakgrunn med at Sametinget oppfylder vilkårene for å opptre som representativ partshjelper i tvisteloven § 15-7 første ledd bokstav b.

Gjelder det et krav om partsevne for offentlige organer som fyller vilkårene for representativ partshjelp?

- (68) Partsevne – evnen til å saksøke eller bli saksøkt som part i saker for domstolene – gjelder som en absolutt prosessforutsetning ved saksanlegg. Hvilke subjekter som har partsevne, følger av tvisteloven § 2-1.
- (69) Selv om ordlyden i tvisteloven § 15-7 angir at partshjelp «skal tillates» når vilkårene i bestemmelsen er oppfylt, er det lagt til grunn i rettspraksis og juridisk litteratur at den som erklærer partshjelp, også må oppfylle de absolutte prosessforutsetningene, herunder kravet til partsevne. Et eksempel er avgjørelsen i Rt-2010-257, som gjaldt spørsmålet om en interesseforening kunne erklære representativ partshjelp, der Høyesteretts ankeutvalg la til grunn at foreningen «må fylle de alminnelige kravene til partsevne og prosessdyktighet». Det samme er lagt til grunn av Skoghøy i Tvisteløsning, 3. utgave 2017, side 499 og av Schei med flere, Tvisteloven: Kommentartutgave, § 15-7 note 1, Juridika, revidert 1. desember 2019.
- (70) Jeg skal nå se nærmere på om kravet til partsevne gjelder unntaksfritt og dermed også for offentlige organer som erklærer representativ partshjelp etter tvisteloven § 15-7 første ledd bokstav b. Spørsmålet er ikke avklart i rettspraksis og er heller ikke nærmere drøftet i litteraturen.
- (71) For *representativ søksmålsadgang* etter tvisteloven § 1-4 er det uttalt i Ot.prp. nr. 51 (2004–2005) side 367 at «[s]øksmålsadgang etter første ledd forutsetter at organisasjonen har partsevne, jf. § 2-1». Offentlige organers adgang til representative søksmål er i denne bestemmelsen regulert i andre ledd. Forarbeidene inneholder ikke uttalelser om at en tilsvarende forutsetning gjelder her. Om andre ledd heter det:
- «Annet ledd fastsetter en tilsvarende søksmålsadgang som etter første ledd for offentlige organer med oppgave å fremme særskilte interesser. Bestemmelsen vil ikke ha selvstendig betydning for tilsynsorganer i forhold til den lovgivning som de har til oppgave å håndheve. Den vil derimot få anvendelse på organer som mer generelt skal ivareta bestemte interesser, for eksempel Forbrukerrådet. Den kan også gi søksmålsadgang for organer med ombudsfunksjoner på bestemte områder.»
- (72) De eksemplene som gis i proposisjonen på offentlige organer som kan anlegge representative søksmål, trekker i retning av at det ikke gjelder et ubetinget krav om partsevne for å anlegge slike søksmål. Offentlige organer med ombudsfunksjoner på bestemte områder har eksempelvis bare alminnelig partsevne der dette følger av særlov,

jf. tvisteloven § 2-1 første ledd bokstav f. Heller ikke Forbrukerrådet har alminnelig partsevne etter § 2-1 første ledd. Som offentlige organer har disse organene heller ikke partsevne etter § 2-1 andre ledd, som gjelder for «[a]ndre sammenslutninger enn etter første ledd». Andre ledd åpner etter ordlyden ikke for at selvstendige offentlige virksomheter kan ha partsevne etter en samlet vurdering, og det er da naturlig å anse § 2-1 første ledd bokstav f uttømmende for så vidt gjelder slike organers partsevne. Det vil si at selvstendige offentlige virksomheter, som ikke omfattes av de øvrige alternativene i § 2-1 første ledd, bare har partsevne når dette er særlig bestemt i lov.

- (73) Forarbeidene til § 15-7 om *representativ partshjelp* omtaler ikke spørsmålet om partsevne direkte, men som jeg allerede har nevnt, er det lagt til grunn samme avgrensning med hensyn til hvilke offentlige organer som faller inn under første ledd bokstav b, jf. NOU 2001: 32 B side 822 og Ot.prp. nr. 51 (2004–2005) side 243.
- (74) Etter mitt syn taler uttalelsene i forarbeidene når de leses samlet, for at det ikke gjelder et krav om partsevne for offentlige organer som anlegger representative søksmål etter § 1-4 andre ledd. Noe slikt krav kan da heller ikke oppstilles for offentlige organer som erklærer representativ partshjelp etter § 15-7 første ledd bokstav b.
- (75) Også Justisdepartementets lovavdeling har i en tolkningsuttalelse 30. oktober 2007 vedrørende Sametingets søksmålskompetanse lagt til grunn at det ikke kan oppstilles et krav om alminnelig partsevne ved representative søksmål fra offentlige organer. Lovavdelingen trakk frem at dersom kravet om partsevne skulle gjelde på vanlig måte for Sametinget, «ville det medføre at søksmålsadgangen etter § 1-4 annet ledd ville miste hele eller det meste av sin betydning». Tilsvarende vil gjelde for partshjelp.
- (76) Jeg kan heller ikke se at det er noe reelt behov for å oppstille et krav om partsevne for offentlige organer som oppfyller vilkårene i § 15-7 første ledd bokstav b. Ordlyden angir positivt hvilke offentlige organer som kan erklære representativ partshjelp etter bestemmelsen. Det dreier seg om en snever avgrensning, og de offentlige organene man har hatt i tankene, vil ha en fast organisasjonsform og egne økonomiske midler til dekning av et eventuelt sakskostnadsansvar.
- (77) Jeg konkluderer ut fra dette med at det for offentlige organer med oppgave å fremme særskilte interesser som for øvrig oppfyller vilkårene i tvisteloven § 15-7 første ledd bokstav b, ikke gjelder et krav om at organet må ha partsevne etter tvisteloven § 2-1.
- (78) Dette medfører at spørsmålet om hvorvidt Sametinget har alminnelig partsevne etter § 2-1 første ledd, ikke er avgjørende for retten til å tre inn som partshjelper etter § 15-7 første ledd bokstav b.
- (79) Foranlediget av anførselene fra Sametinget bemerker jeg likevel at mye taler for at Sametinget ikke generelt kan anses som et organ som har alminnelig partsevne etter tvisteloven § 2-1 første ledd. Oppregningen i denne bestemmelsen er uttømmende, og Sametinget faller ikke inn under noen av alternativene i bokstav a til f. Det mest nærliggende er alternativet i bokstav f om partsevne for «selvstendige offentlige virksomheter», men loven angir her at slike organer har partsevne bare når det er «særlig bestemt i lov». Om kravet til særlov kan måtte tolkes innskrenkende for Sametingets del på bakgrunn av folkerettslige forpliktelser, herunder ILO-konvensjon nr.

169 artikkel 12, har jeg i lys av mitt syn på tolkningen av § 15-7 ikke foranledning til å gå nærmere inn på.

Er erklæringen om partshjelp fremsatt for sent?

- (80) X kommune har gjort gjeldende at partshjelp i dette tilfellet under enhver omstendighet ikke skal tillates fordi Sametingets erklæring om partshjelp er fremsatt for sent. Det er vist til at det i det saksforberedende planmøtet i lagmannsretten mellom partene ble satt frist for å avklare om Sametinget ville erklære partshjelp. Det er anført at denne fristen ble oversittet.
- (81) Etter tvisteloven § 15-7 andre ledd første punktum må partshjelp erklæres i prosesskriv eller i rettsmøte før saken er rettskraftig avgjort. Jeg kan ikke se at det under saksforberedelsen i lagmannsretten er satt preklusive frister som gir grunnlag for å fravike dette, og finner det klart at kommunens anførsel om at erklæringen fra Sametinget er fremsatt for sent, ikke kan føre frem.

Konklusjon og sakskostnader

- (82) Jeg har etter dette kommet til at Sametinget oppfyller vilkårene i tvisteloven § 15-7 første ledd bokstav b og skal tillates å opptre som partshjelper til fordel for B og A i erstatningssakene mot X kommune for lagmannsretten.
- (83) Anken har ført frem, og Sametinget har krav på erstatning for sine sakskostnader for Høyesterett, jf. tvisteloven § 20-2 første ledd, jf. § 20-5. Det er ikke grunnlag for å gjøre unntak etter § 20-2 tredje ledd. Også de private partene har fått medhold i saken for Høyesterett.
- (84) Sametinget her krevd dekket 978 500 kroner, som i sin helhet utgjør salær for 515 timers arbeid. Det ble gitt anledning til å kommentere kravet under ankeforhandlingen. Etter mitt syn overstiger kravet det som kan anses som nødvendige kostnader etter tvisteloven § 20-5. Nødvendige sakskostnader fastsettes til 750 000 kroner. Tillagt ankegebyr utgjør beløpet 764 064 kroner.
- (85) B og A, som er innvilget fri sakførsel for Høyesterett, har på vegne av det offentlige krevd dekket 213 178 kroner inklusive utgifter og merverdiavgift. Kravet tas til følge.

(86) Jeg stemmer for denne

K J E N N E L S E :

1. Sametinget tillates å opptre som partshjelper til fordel for B og A i sakene 19-040816ASD-HALO og 19-040823ASD-HALO for Hålogaland lagmannsrett.
2. I sakskostnader for Høyesterett betaler X kommune 764 064 – syvhundreogsekstifiretusenogsekstifire – kroner til Sametinget innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av kjennelsen.
3. I sakskostnader for Høyesterett betaler X kommune 213 178 – tohundreogtrententusenett hundreogsyttiåtte – kroner til det offentlige innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av kjennelsen.

(87) Dommer **Ringnes:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.

(88) Dommer **Indreberg:** Likeså.

(89) Dommer **Matheson:** Likeså.

(90) Justitiarius **Øie:** Likeså.

(91) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

K J E N N E L S E :

1. Sametinget tillates å opptre som partshjelper til fordel for B og A i sakene 19-040816ASD-HALO og 19-040823ASD-HALO for Hålogaland lagmannsrett.
2. I sakskostnader for Høyesterett betaler X kommune 764 064 – syvhundreogsekstifiretusenogsekstifire – kroner til Sametinget innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av kjennelsen.
3. I sakskostnader for Høyesterett betaler X kommune 213 178 – tohundreogtrententusenett hundreogsyttiåtte – kroner til det offentlige innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av kjennelsen.